

JAMIYAT TARAQQIYOTIDA INSON QADRI VA IJTIMOIIY ISHONCH OMILINING AHAMIYATI

Xudaynazarov Shoxjaxon Ilxom o'g'li

Yakkabog' tuman "Kelajak markazi" to'garak rahbari

e-mail: Shox948532708@gmail.com

tel.: 948532708

Annotatsiya. Maqolada jamiyat taraqqiyotida inson qadri va ijtimoiy ishonch omilining ahamiyati O'zbekistonning konstitutsiyaviy-huquqiy islohotlari, Prezident nutqlari va strategik taraqqiyot hujjatlari asosida tahlil qilinadi. Inson qadri davlat siyosatining markaziy mezoni sifatida shaxsning huquq va erkinliklari, sha'ni, farovonligi, ijtimoiy himoyasi hamda adolatli boshqaruvga bo'lgan ehtiyoji bilan bog'liq holda yoritiladi. Ijtimoiy ishonch esair fuqarolar, davlat institutlari, mahalla, sud-huquq tizimi va jamiyat a'zolari o'rtasidagi barqaror munosabatlarni ta'minlovchi muhim omil sifatida baholanadi.

Kalit so'zlar: inson qadri, ijtimoiy ishonch, adolat, huquqiy davlat, ijtimoiy davlat, Yangi O'zbekiston, fuqarolik jamiyati, Konstitutsiya, taraqqiyot strategiyasi.

Kirish. Har qanday jamiyat taraqqiyoti faqat iqtisodiy ko'rsatkichlar, ishlab chiqarish hajmi yoki infratuzilma rivoji bilan o'lchanmaydi. Taraqqiyotning asosiy mezoni insonning hayoti, sha'ni, qadr-qimmati, huquqlari, erkinligi, xavfsizligi va farovonligidir. Inson qadri e'tirof etilgan jamiyatda davlat siyosati shaxs manfaatiga xizmat qiladi, qonun ustuvorligi ta'minlanadi, ijtimoiy adolat qaror topadi va

fuqarolarning ertangi kunga ishonchi mustahkamlanadi. Ijtimoiy ishonch ham jamiyat barqarorligining muhim shartlaridan biridir. Fuqaro davlatga, qonunga, sudga, mahallaga, ta'lim va sog'liqni saqlash tizimiga, o'zaro munosabatlarda esa bir-biriga ishonsa, jamiyatda hamkorlik, mas'uliyat, tashabbuskorlik va birdamlik kuchayadi. Aksincha, ishonch zaiflashgan muhitda befarqlik, norozilik, huquqiy nihilizm, ijtimoiy ajralish va ma'naviy inqiroz kuchayishi mumkin.

O'zbekistonning so'nggi yillardagi islohotlarida "inson qadri" tushunchasi davlat siyosatining mazmunini belgilovchi g'oyaga aylandi. Bu g'oya Konstitutsiya, taraqqiyot strategiyalari, Prezident nutqlari, ijtimoiy siyosat va davlat boshqaruvi tizimida o'z aksini topmoqda. Shu jihatdan inson qadri va ijtimoiy ishonch o'rtasidagi bog'liqlikni ilmiy tahlil qilish jamiyat taraqqiyotining ma'naviy-huquqiy asoslarini tushunish uchun muhimdir.

Asosiy qism. Inson qadri tushunchasi O'zbekistonning konstitutsiyaviy asoslarida markaziy o'rin egallaydi. Yangi tahrirdagi Konstitutsiya muqaddimasida inson hayoti, erkinligi, sha'ni va qadr-qimmatli oliy qadriyat hisoblanadigan insonparvar demokratik davlat hamda ochiq va adolatli jamiyat barpo etish mas'uliyati ifodalangan. Bu qoida inson qadrini davlat va jamiyat hayotining nazariy emas, amaliy mezon sifatida belgilaydi.

Konstitutsiyada davlat faoliyati inson farovonligi va jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlash maqsadida qonuniylik, ijtimoiy adolat va birdamlik prinsiplari asosida amalga oshirilishi belgilangan. Bu norma inson qadri va ijtimoiy ishonch o'rtasidagi bevosita bog'liqlikni ko'rsatadi: davlat qonuniylik va adolat asosida ishlasa,

fuqarolarning davlat institutlariga ishonchi mustahkamlanadi. Jamiyatda inson qadri real mazmun kasb etishi uchun huquq va erkinliklar faqat e'lon qilinishi yetarli emas. Ularning himoya mexanizmlari, murojaat qilish imkoniyati, sud himoyasi, ijtimoiy kafolatlar, davlat organlarining ochiqqligi va mansabdor shaxslarning hisobdorligi ham ishlashi kerak. Konstitutsiyaviy qoidalarda insonning sha'ni va qadr-qimmatini daxlsizligi, huquq va erkinliklar tug'ilganidan boshlab insonga tegishli bo'lishi alohida ta'kidlanadi.

O'zbekistonning "O'zbekiston — 2030" strategiyasida ham inson manfaatlari va qadr-qimmatini islohotlarning asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Strategiyada huquqni muhofaza qiluvchi organlar faoliyatini inson manfaatlari, qadr-qimmatini va huquqlarini himoya qilishga yo'naltirish vazifasi qo'yilgan. Bu yondashuv huquqni muhofaza qilish tizimi fuqaroni qo'rqituvchi emas, himoya qiluvchi institut sifatida ishlashi kerakligini anglatadi. Ijtimoiy ishonchni shakllantirishda adolat omili hal qiluvchi ahamiyatga ega. Fuqaro davlat organiga murojaat qilganda, sudda ish ko'rganda, mahalliy hokimiyat bilan munosabatga kirishganda yoki ijtimoiy yordam olishga harakat qilganda adolatli muomala ko'rsa, unda davlatga nisbatan ishonch kuchayadi. Aksincha, befarqlik, byurokratiya, korrupsiya, tanish-bilishchilik va mas'uliyatsizlik inson qadri pasaytiradi hamda ishonch inqiroziga sabab bo'ladi.

Prezident Shavkat Mirziyoyev nutqlarida inson qadri ulug'lash islohotlarning ma'no-mazmuni sifatida ta'riflanadi. Davlat rahbari "Inson qadri uchun, inson baxti uchun" tamoyiliga asoslangan Yangi O'zbekiston g'oyasi amalga kuchli harakatga aylanganini ta'kidlagan. Bu fikr davlat siyosatida inson manfaatlari, farovonlik, adolat va ijtimoiy himoya masalalari markaziy o'ringa ko'tarilganini ko'rsatadi. Prezidentning

xalqaro minbarlardagi chiqishlarida ham O'zbekiston "Inson qadri va manfaatlar uchun" g'oyasi asosida demokratiya va adolat tamoyillarini mustahkamlash yo'lidan borayotgani qayd etilgan. Bu yondashuv inson qadrini faqat ichki siyosiy shior sifatida emas, balki O'zbekistonning xalqaro maydondagi demokratik rivojlanish pozitsiyasi sifatida ham namoyon qiladi.

Ijtimoiy ishonchning yana bir asosiy manbai — ijtimoiy davlat tamoyilidir. Yangi tahrirdagi Konstitutsiyada O'zbekiston ijtimoiy davlat sifatida e'tirof etildi. Ijtimoiy davlat aholining ehtiyojmand qatlamlarini himoya qilish, ta'lim, sog'liqni saqlash, bandlik, pensiya, nogironligi bo'lgan shaxslar huquqlari va teng imkoniyatlar masalasida faol siyosat yuritishni anglatadi. Prezident nutqlarida ham Yangi O'zbekistonda "Inson qadri uchun" tamoyili ustuvor bo'lgan, ijtimoiy adolat ta'minlangan jamiyat barpo etilayotgani qayd etilgan. Inson qadri jamiyatda faqat davlat fuqaroga yordam ko'rsatganida emas, balki fuqaro o'zini jamiyatning teng va hurmatli a'zosi sifatida his qilganida namoyon bo'ladi. Shuning uchun davlat xizmatlari sifati, ta'lim imkoniyatlari, sog'liqni saqlashga kirish, ish o'rinlari, sud adolati, ayollar va yoshlar huquqlari, nogironligi bo'lgan shaxslar uchun qulay muhit, kambag'allikni qisqartirish siyosati inson qadri tushunchasining amaliy ko'rsatkichlaridir. Taraqqiyot strategiyasida "Inson qadri uchun" tamoyili asosida xalq farovonligini oshirish, iqtisodiyot tarmoqlarini transformatsiya qilish, tadbirkorlikni rivojlantirish, inson huquqlari va manfaatlarini ta'minlash hamda faol fuqarolik jamiyatini shakllantirish ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilangan. Bu vazifalar inson qadri va ishonchni iqtisodiy, huquqiy va fuqarolik jamiyati institutlari bilan bog'liq holda qarash zarurligini ko'rsatadi.

Jamiyat taraqqiyotida ijtimoiy ishonch iqtisodiy rivojlanishga ham ta'sir qiladi. Ishonch mavjud jamiyatda tadbirkorlik faolligi kuchayadi, shartnomaviy munosabatlar barqarorlashadi, fuqarolar qonuniy yo'l bilan faoliyat yuritishga intiladi, davlat dasturlariga ishonch ortadi. Ishonch past bo'lgan muhitda esa yashirin iqtisodiyot, korrupsiya, norasmiy kelishuvlar va huquqiy befarqlik kuchayishi mumkin. Shu sababli inson qadrini ta'minlash iqtisodiy taraqqiyotning ham muhim shartidir. Inson qadri va ijtimoiy ishonchning yana bir muhim jihati — ochiq muloqot va hisobdorlikdir. Davlat organlari xalq bilan muloqot qilsa, murojaatlarga javob bersa, qarorlar ochiq tushuntirilsa, fuqarolar o'zini islohotlar ishtirokchisi sifatida his qiladi. Prezident Murojaatnomalari amaliyoti ham davlat boshqaruvida hisobdorlik, ochiq muloqot va strategik rejalashtirishning muhim elementiga aylangani qayd etilgan.

Ijtimoiy ishonchning mahalla darajasidagi ahamiyati ham katta. Mahalla fuqaroga eng yaqin ijtimoiy institut sifatida ehtiyojmand oilalarni aniqlash, yoshlar va ayollar bilan ishlash, ijtimoiy yordamni manzilli yetkazish, nizolarni yumshatish va jamoaviy birdamlikni saqlashda muhim rol o'ynaydi. Mahallada adolat, xolislik va ochiqlik bo'lsa, fuqarolarning davlat siyosatiga ishonchi ham kuchayadi. Inson qadriga asoslangan boshqaruvda ta'lim va tarbiya tizimi alohida o'rin tutadi. Chunki inson qadri tushunchasi bolalikdan shakllanadigan huquqiy va ma'naviy madaniyat bilan bog'liq. Maktab, oliy ta'lim, oila va mahalla yosh avlodga boshqa inson sha'ni va huquqlarini hurmat qilish, qonunga rioya etish, adolatli bo'lish, zo'ravonlik va kamsitishga qarshi turish kabi qadriyatlarni singdirishi zarur. Konstitutsiyada fuqarolar boshqa kishilarning huquqlari, erkinliklari, sha'ni va qadr-qimmatini hurmat qilishga majburligi belgilangan.

Jamiyatda inson qadri pasaysa, ishonch ham zaiflashadi. Bu jarayon bir necha ko'rinishda namoyon bo'lishi mumkin: fuqarolarning murojaat qilishdan umidini uzishi, qonunni aylanib o'tishga urinish, yoshlarning kelajakka ishonchi pasayishi, davlat dasturlariga shubha bilan qarash, ijtimoiy befarqlik va ma'naviy tushkunlik. Shu bois inson qadri siyosiy ritorika emas, amaliy boshqaruv mezoni bo'lishi kerak.

Natijalar tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda inson qadri va ishonchni mustahkamlash bo'yicha konstitutsiyaviy, strategik va siyosiy asoslar shakllangan. Yangi Konstitutsiyada inson sha'ni va qadr-qimmatini oliy qadriyat sifatida mustahkamlandi, "O'zbekiston — 2030" strategiyasida huquqni muhofaza qilish organlarini inson manfaatlari yo'nalishida faoliyat yuritishga qaratilgan vazifalar belgilandi, Prezident nutqlarida esa inson qadri Yangi O'zbekiston g'oyasining asosiy mazmuni sifatida izchil ilgari surilmoqda.

Biroq inson qadri va ishonchni mustahkamlash doimiy jarayon hisoblanadi. Qonunlar qabul qilinishi, strategiyalar ishlab chiqilishi va nutqlarda ezgu g'oyalar ilgari surilishi muhim, lekin ularning kundalik hayotdagi natijasi yanada muhimroqdir. Fuqaro shifoxonada, maktabda, sudda, hokimiyatda, mahallada, ish joyida va jamoat transportida o'z qadrini his qilsa, islohotlar haqiqiy ijtimoiy mazmunga ega bo'ladi.

Xulosa. Jamiyat taraqqiyotida inson qadri va ijtimoiy ishonch bir-birini to'ldiruvchi asosiy omillardir. Inson qadri ta'minlangan jamiyatda fuqaro o'z huquqi, erkinligi, sha'ni va imkoniyatlarini real his qiladi. Ijtimoiy ishonch mavjud jamiyatda esa davlat va xalq, fuqaro va qonun, shaxs va jamoa o'rtasidagi munosabatlar barqaror rivojlanadi. O'zbekistonning konstitutsiyaviy islohotlari, taraqqiyot strategiyalari va

Prezident tomonidan ilgari surilayotgan g'oyalar inson qadrini davlat siyosatining markaziga olib chiqdi. Bu jarayon jamiyatda ijtimoiy adolat, qonun ustuvorligi, ijtimoiy himoya va fuqarolik faolligini kuchaytirish uchun muhim siyosiy-huquqiy asos yaratmoqda. Inson qadri past bo'lgan joyda ishonch mustahkam bo'lishi qiyin. Ishonch bo'lmagan jamiyatda esa taraqqiyot barqaror kechmaydi. Shu sababli davlat boshqaruvi, sud-huquq tizimi, ta'lim, sog'liqni saqlash, mahalla va fuqarolik jamiyati institutlari faoliyatida inson qadrini real amaliy mezonga aylantirish zarur. Jamiyatda qadr bo'lishi uchun inson qadri har kuni, har bir muassasada, har bir qarorda va har bir munosabatda namoyon bo'lishi kerak. Ana shundagina fuqarolarning ertangi kunga, davlatga, qonunga va bir-biriga bo'lgan ishonchi mustahkamlanadi.

Olingan xulosalardan kelib chiqib bir qator taklif va tavsiyalarni bildirish mumkin:

- davlat organlari faoliyatini baholashda fuqarolar qoniqishi, murojaatlarga munosabat sifati va inson qadriga hurmat mezonlari ham alohida indikator sifatida kiritilishi;
- maktab, kollej va oliy ta'limda inson qadri, huquqiy madaniyat, ijtimoiy ishonch va fuqarolik mas'uliyati bo'yicha amaliy mashg'ulotlar kuchaytirilishi;
- mahalla tizimida ehtiyojmand aholini aniqlash, ijtimoiy yordamni manzilli yetkazish va fuqarolar bilan ochiq muloqotni kuchaytirish orqali ishonch muhitini yanada mustahkamlash maqsadga muvofiq.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – 2023-yil 30-aprel yangi tahriri // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “O'zbekiston — 2030” strategiyasi to'g'risida”gi Farmoni. – 2023-yil 11-sentabr, PF-158-son // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida”gi Farmoni. – 2022-yil 28-yanvar, PF-60-son // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi.
4. Mirziyoyev Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasi. – Toshkent, 2022-yil 20-dekabr.
5. Mirziyoyev Sh.M. O'zbekiston Respublikasi davlat mustaqilligining o'ttiz to'rt yilligiga bag'ishlangan tantanali marosimdagi nutq. – Toshkent, 2025-yil 29-avgust.
6. Mirziyoyev Sh.M. BMT Bosh Assambleyasining 78-sessiyasidagi nutq. – Nyu-York, 2023-yil 20-sentabr.
7. O'zbekiston Respublikasining “Jismoniy va yuridik shaxslarning murojaatlari to'g'risida”gi Qonuni. – 2017-yil 11-sentabr, O'RQ-445-son // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi.
8. O'zbekiston Respublikasining “Aholi bandligi to'g'risida”gi Qonuni. – 2020-yil 20-oktabr, O'RQ-642-son // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi.
9. O'zbekiston Respublikasining “Ijtimoiy xizmatlar to'g'risida”gi Qonuni. – 2023-yil 28-sentabr, O'RQ-836-son // Qonunchilik ma'lumotlari milliy bazasi.
10. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi. – Birlashgan Millatlar Tashkiloti, 1948-yil 10-dekabr.